

Խմբագրատունը բաց է առևտուռն 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տոն օրերից)

Յայտարարումին ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարող/ինների համար, զմարմ էն
իրաքանսխար քաղին 2 կօպի:

1881 [D. 15]

(Տ Ա Ս Ն Ե Ր Ո Ր Դ Տ Ա Ր Ի)

կը հրատարակվի նոյն զիրքով և նոյն պրոգրամայով ԱՍԵՆ ՕՐ (բացի տն և տոներին հետևեալ օրերից):
ՊՐՕԳՐԱՄԱՍԻ. I. Տեղեթեան կարգադրութիւններ, II Առաջնորդող յօդուածներ, III Ներդիմ տեսութիւն, IV Արաքարն տեսութիւն, V Խառն լուրեր, VI Հեռագիրներ, VII Ֆելիետոն և բանասիրական, VIII Յայտարարութիւններ:
ԼՐԱԳՐԻ ԳԻՆԸ, տարեկան 10 լուրը, կէս տարեկան 6 ռ., հինգ ամս. 5 ռ., չորս ամս. 4 ռ., երեք ամս. 3 ռ. երկու ամս. 2 ռ. և մի ամս. 1 լուրը:
Գրվել կարելի է Խմբագրութեան մէջ հետևեալ հասցեով. Тифлисть, редакция «Мшакъ».
Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ն երբ ին տես ու թիւն: Խզճի աղատութիւն:
Նամակ երանից: Նամակ Ղլարից: Նամակ
Խմբադրին: Ներքին լուրեր:—Արաաքին տե-
սու թիւն: Վաղաքական տեսութիւն: Նամակ
Ֆրանսիայից: Արտաքին լուրեր:—Վշակի՛ն հեռա-
զինքն:—Յայտարարութիւններ:—Բանասիրա-
կան: Կաւիթ թէլ:

„Голосъ“ լրագիրը իր ներկայ տարվայ
Համարներից մեկի մեջ յիշեցնելով, որ ե-

611.

Մինչև այժմ նրկու մէլիքները շահերը համաձայն և լծողաբար էին ընթանում: Նրանց միաբանութիւնը՝ հայ գերիները չղկայակալ տնալու, պատանի Ստեփաննոսի սպանման և Գեհուաղի գաւառը իր միակ ժառանգից զրկելու վերաբերութեամբ՝ բոլորովին անկեղծ էր: Բայց երբ այդ բոլոր մեքենայութիւնները ոչնչացան, երբ գերիները ազատութիւն ստացան և Թորոս իշխանը յողովող հանրապետացաւ, այնուհետև նրկու մէլիքները միաբանութիւնը սկսեց փոքր առ փոքր խախտվել: Մինչև այժմ նրանք միաբան էին մէկ խորհրդի մէջ միայն, այն է՝ Գեհուաղի գաւառը զրկել իր միակ ժառանգից՝ Ստեփաննոսից, բայց թէ նրանից յետոյ ում կը մնար այդ գաւառը, — վերջին հարցում նրկուսի էլ շահերը տարբերութեւն էին: Մէլիք Ֆրանգիւլը ցանկանում էր իր ձեռքով ձգել Գեհուաղի և ամբողջ Ղափանի իշխանութիւնը: Գաւառ, իսկ մէլիք Կաւելիք նոյն իշխանութիւնը իրան էր վերապահում: Մէլիք Ֆրանգիւլը աշխատում էր օգուտ քաղել մէլիք Կաւելիքի նրա աղջկայ աշակցութիւնից միայն սկզբնական գործողութիւններէ համար, բայց երբ նա պարտնկատեց, որ աղջկիկ բոլորովին հակառակ է իր ձօրը, այնուհետև աւելի ցած ընկաւ այդ մարդոց նշանակութիւնը: Իր աչքում և աւելի հաստատուելիքով համառվեցան իր յոյսերը մէջ, թէ կարող է նրան ասպարէնից դուրս քշել:

Մենք Կաւիթը իր կողմից նկատում էր, որ իր վարկը, իր նշանակութիւնը հետզհետէ ցած էնկնում իր գործակալի աչքում, որ նա մինչև այնպէս ղադարել է իր հետ խորհրդակցելուց ինչ որ գաղտնի ձևերարկութիան պարտաւորութիւնն էր տեսնում։ Եւ իր Ֆրանցիսկոյի այդ ծածկիւնիւնը էր տեսնում։ Եւ իր Ֆրանցիսկոյի այդ ծածկիւնիւնը էր տեսնում։

կող փետրվարի 3-ին գերմանական բազմա-
թիւ քաղաքները կը տօնեն Վեսինգի մահ-
հուան հարիւրամեայ յօբելանսը, նկատու-
մէ, որ կատարվելու փառաւոր և շքեղ
հանդէսները և արտասանելի ծոխ ծառերը
բոլորովին կեղծ կը լինեն, օրովհետեւ հա-
կահրէական շարժումը գերմանիայի մէջ
ապացուցեց, որ երեւելի Վեսինգի դադա-
փառները դեռ ևս չեն տարածվի գերմա-
նական ժողովուրդի մէջ: Գերմանացիներէն
շատերը ապացուցին, որ նրանք աւելի ըն-
դունակ են քարոյիչ Շտէօկերի ծառերէն:

կամտութիւնը աւելի զարացրեց նրան, «ես ըն-
հերել կանխեմէ...» ասաց նա իր մտքում և զուր-
կաւ լրանից, անհամբերութեամբ սպասում էր
իր ծառային, որին ուղարկել էր ներքինագե-
ն. Ամէդի մօտ լուր բերելու: Ուրացողը ներքինա-
գետի միջնորդութեամբ կրկին փորձ փորձե-
տեսանելու իր աղջկայ հետ, յայտնելով, թէ ին-
քը գնալու է Տալիս և ցանկանում է նրան մտա-
բերելով ասել. «Յառան փերադարձաւ, բերելու
ուրախալի լուրը, թէ արկինը բարեհաճել է ըն-
դունել նրան:

Գիշեր էր: Մէլէք Ֆրանզուլը այս գիշեր նոյն
պէս առանձին տեսութիւն էր բնութիւն լասնի հե-
ւ և գնացել էր նրա մօտ, առանց այդ մասին ի-
մացում տալու մէլէք Կաւրիթին: Ընկերով այդ
վարմունքը աւելւ, կասկածանքի մէջ էր գցու-
նրան: Այս պատճառով նա վարմուն էր լասնի
մանկավարժներին մէկին, որ լրտեսէ մէկքը լա-
սանկութիւնը լասնի հետ և իրան տեղեկութիւն
տալ:

Սիւրբին ընդունեց չօրը մի առանձին վրանուտ
որ լուսաւորված էր լապտերիւ լուսով և գտաւ
վուտ էր կանանցից դուրս՝ Այնտիկ կանգնա-
էր միայն ծնունդի ներքինապետը, իսկ արկիւն-
նատած էր գորգի վրա, և ինքն էլ չը գիտէր՝ թի-
կնչու նրան հետաքրքրում էր համարաւի գորգը
վոքերիկ քառակուսիները, Տեսնելով չօրը, նա
նրաձառ դէպի ներքինապետը,

— Ահմէդ, դուք կարող եք վրանել զԲսումը ըս
պատել:

Վերստին հեռացաւ և նստեց վրանի կողքին խոտերէ վրա։ Աւերին դեռ զուրկը խոնարհեց լաւ, աչքերը էջբ հեռայնում գորգից. հօր այցելութիւնը խանգարեց նրան և մոռացաւ զորդ եղբիքը մի անգամ համբարած քառակուսիներէ թիւը. նա սկսեց կրկին համարելը Աղլխայ սառն ընդունելութիւնը սաստիկ վշտացրեց հօրը, բայց նա զսպելով իր վրդուտնեքը, սկսեց հայրակամ մեղմ և զիջողաւոր խօսքերով կշտաւորել նրա սառն նստելութիւնը,—սկսեց յիշեցնել նրան, թէ ինքը հայր է, թէ հօր պատիւը, հօր յարգանքը ինքն Աստուած հրամայում է զաւակներին, թ

գրգռվել, քան թէ ըմբռնել Նստինդի պըտ-
ղատու գաղափարները:

«Վերամանրայի մէջ սկսված հակահրեշտական շարժումը, ստում է լրագրիւրը, Ռուսաստանի մէջ էլ արձագանք գտաւ: Մեր անկիրթները օգուտ քաղեցին այդ տխուր երեւոյթից և սխեցին ծաղրել խղճի ազատութիւնը այն շարժաւիթներից դրդված, որ խղճի ազատութեան գաղափարի իրադարձեւումը կարող են օգուտ քաղել նոյնպէս և հրէաները: Փոխանակ հին վերքերը դարմանելու, նրանք նոր վերքեր են հասցնում: Փոխանակ քրիստոնէաներին հրէաների հետ հաշտեցնելու, նրանք աշխատում են կրօնական թշնամութիւն ծագեցնել, որի կորստաբեր հետեւանքները մինչև անգամ որպէս չէ կարելի:»

Հիմնվելով պատմական իրողությունների և օրինակների վրա, առաջ բերելով մի քանի նշանաւոր պատմական անձինքների վկայութիւնները խղճի ազատութեան բարերար հետեւեցնելի մասին, լրագիրը այն եզրակացութեան է հասնում, որ Ռուսաստանի համար անհրաժեշտ է խղճի ազատութիւնը և զաւանութիւնների կատարեալ հաւասարութիւնը: Այդ երկու օրէնքները նկատուժ է վերջը լրագիրը, անհրաժեշտ են Ռուսաստանի պետական կեանքի զարգացման համար:

ղաւակները իրանց պարտաւորութիւնը այլ կերպ
կատարած չեն կարող լինել, բայց միայն սիրե-
լով և հնազանդովելով իրանց ծնողներին:

—Դու զիտես, Արեւի, վերջացրեց նա իր քա-
րոլը,—ես ձերացել եմ, այս աշխարհում ին-
ժվակ յոյսը, իմ միակ մխիթարութիւնը դու ես
մնացել։ Աստուած ինձ ուրիշ զաւակներ չե-
տուեց, եղածները բոլորը մեռան։ Եթէ դու ես
չես մխիթարես քս հոր ձերութիւնը, ինչ կը վն-
նաւ մի՞նակ։

Սիւրբին դեռ նայում էր գորգի վրա. այժմ ըս
կսեւ էր համբարել նրա միւս եղբրքի քառա
կուսիները:

— Եւս չըմպատված եմ թշնամիներով, շարունակեց հայրը,— իմ խորհրդակիցները, իմ մտերիմներն անգամ փութ են փորում իմ առջև։ Ամէն կողմից աշխատում են ինձ ցած գցել, ամէն կողմից պատրաստվում են խել իմ փառքը։ Իսկ ծերութիւնը խայտառակութիւնով կը վերջանայ եթէ դու չօգնես ինձ։ Գոռ այն դատաւանին ես որ պէտք է նեցուկ վնի շարունակ իրը որի վրայ յենած, նա պէտք է շարունակէ իրը ընթացքը։ Բայց դու այն աստիճան անգութ ես, Սիւրբի որ մինչև անգամ մերժում ես հօր այցելութիւնը։

Սիւրին խեց վերջին խօսքերը միայն: Նա ան-
գիտակցաբար համբարում էր գորդի քառակու-
սինները, բայց նրա միտքը թռկ, պացկ է
հեռու և հեռու, այն պատանու մօտ, որին թո-
րոս իշխանը այսօր իր հետ տարաւ:

— Այո, ես առաւօտեան մերժեցի լքոյցեղութիւնը, պատասխանեց նա, գլուխը վեր բարձրացնելով և այժմ միայն ուղիղ կերպով նայելով հօրեկսին։ — Հիմա ընդունեցի։ Դ՛նչ ասելիք ունես

Այդ հարցը առելի խոր խոցեց հոր սիրտը։ Կնշանակե նա չէր լուսւմ իր խօսքերը, կը նշանակէ ոչինչ՝ ազգեցութիւն չունեցան իրարոյնբը։ Նրա յոյսերը բոլորովին ջարդու վտռու եղան, բայց դարձեալ չը կորցնեալով իր փրօտաճիւղներ, ասաց։

—Սիւրի, դու պէտք է միջնորդես խանի մօտ որ Գեորգիազի և Բարդուղիմէոսի մէջիբուծիւնը ինչ լաւձնէ: Դու կարող ես այդ անել:

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Յուդաբի 14

Աղուջապահական կամ քաղաքի մաքրութեան համար կազմած յանձնաժողովը սկսեց իր զորքը ստիչ ամսի 12-ից. յուսով ենք, որ պ. բժ. Լ. Տիգրանյանցի նախագահութեան ներքոյ, ժողովը մեծ զործ կը կատարէ մաքրութեան նկատմամբ, որին այդչափ կարօտ է մեր անմաքուր քաղաքը: —

Հայոց թեմ. դպրանոցի յարգելի հոգաբարձու թիւնը սկսեց արդէն ուշադիր լինել զպրանոցի նիւթական մասի աճեցնելուն, արդէն սկսել է զիսել 1872 թիւի ստորագլուղներն, որք սիրով են վճարում իրանց խոստացած նուէրը։— Լսում ենք, որ Ալեքսանդրապոլի յաջորդ Տ. Գ. Ստրէնցեզը ցանկացիլ է զալ Նրեան Գ. Նդիւազար արքեպիսկոպոսի փոխարէն. ահառս միայն, որ ալեքսանդրապոլցիք կը զրկվեն նորին գերապատու թիւնից։—

Այլ գեղեցիկ որ պ. Պապաջանեանը մի հեռագիր ձևովն ցոյց էր տալիս սորան նորան, թիւս որոյ և Ս. Ղալումանցին և Վարդ. Եղիազարեանցին և ասում. ահա Ս. Մանկունին հրաւիրում է ինձ լինել ուսումնապետ իլիստիալովեանն դասերի Էջմիածնայ ձեմարսնում Սենը ալդ լուրը հրատարակցինը. նա մեզ սըտախօս անուանեց. մենք զարմացանք. Հետաքրքիր լինելով իմացանք, որ մենք ս ու ու ե ն ք ասել, որովհետև նորա պայմանը չէ հաստատվել, վասն զի աշակերտները յայտնել են թիւսն որ լաւ են համարում ոչինչ չը սովորել, քան թէ պ. Պապաջանեանցից իկիլիստիայութիւն անվորել. —

—Ես կարող եմ, բայց չեմ անի:

— Ի՞նչու:

—Եւ չէի ցանկանայ, որ Գենուզիլ եւ Բարսիլապատի հայ բնակիչները այնքան տանջվէին, քո ձեռքում, որ դայիւն խտանի դրանք եւ իրանգիրակ տային, այրվէին, ինչպէս այրվեցին այսօր տաթևացիները:

—Սիւրբի, ընդունիր իմ խնդիրքը, աղաչում եմ, առաջ ատարաւ նա ողորմելի ձայնով:—
Եթէ ձերունի հայրը ոչինչ յարգանք չունի քեզ մօտ, գոնէ յիշիր մօրդ, որ նրա կիներ է եղել որին սիրում էիր դու:

— Որին դու սպանեցիր... պատասխանեց Սիւրբին
և նրա աչքերը վառվեցան կատաղի բարկու-
թեամբ:

—Ն^օս...բացականչեց հայրը սարսափելով։—
Աստուած կը պառփէ քեզ, Սիւրբի, որ այսպէս
չարաչար կեդրայով զրպարտում ես հօրդ։

—Ի՞նչ, Աստուծոյ պատիժները չուտ վրա հասնէին, դու այժմ այս աշխարհում չը պիտոյի՜նէիր... պատասխանեց նա դողդոջուն ձայնով:

—Երկնում եմ, դու սպանեցիր իմ մորը: Դու
ուրացար Լուսաուրէի սուրբ հաւատը Տաթև
մէջիքութիւնը ստանալու համար և այնուհետ

քո տունը լցրիր մահմեդական կնիկներով: Խեղ
մայրս չը կամեցաւ ապրել ուրացող ամուսնի
հետ, թողեց քո տունը և գնաց իր հօր տունը:

Վանքն անգամ քարշ տուեցիր նրան և կամենում էր բռնով թնամբ քեզ մօտ պահել, բայց դարձեալ փախչում էր նա: Վանքն անգամ զա

հավիտավեցաւ նա քո անդուծ ձեռքերից: Բայ,
այս բոլոր տանջանքներին կը համբերէր նա
եթէ դու չը խլէիր նրա միակ աղջկը—ինձ,

չը գցելիր մահմետական հարեմի մէջ, յետ երեւէ,
չեմ մոռանայ այն սգաւոր և ցաւալի օրը, եր
խեղճ մայրս, արտասուքը աչքերում, տարածվե

էր գեանի վրա, գրկել էր քո՝ ոտները: Միւ
կողմում կանգնած էին խանի ներքինները, իս
մէջտեղում—ես: Մայրս աղաչում էր, պաղա

տում էր քեզ, որ ինձ խանի մարդկանց ձեռք
չը տաս: Ես լաց էի լինում: Գուշ, առ ոչին
համարելով իմ և մորս արտասուքը, ինձ յանձնեց

Այս տարի, բացի հացն ու գինուց, ամենայն կենսական պիտոյքները համեմատաբար թանկ են, քան թէ անցեալ տարի. այսպէս մի ֆունտը 9 կ. է, ջանդով ձկան ֆունտը 35—40 կ., իւղինը՝ 50—60 կ., խաւարինը՝ 1 ր. 60 կ., մի հաւը 60—70 կ., 2 ձուն 5 կ.:—Եղանակները մինչև մօտ օրերս շատ տաք էին անցնում. այժմ ձիւն է զալիս և ցուրտը խիստ է. ծառերը քիչ էր մնում, որ ծաղկէին, այժմ կարող են մնալով։—

Մշակի ընթերցողներից խոնարհաբար խնդրում եմ, որ ստորա Ք 229-ի առաջին երեսի երկուրդ տխրական մէջ տպւած հետեւեալ տողերը կարդալ այսպէս։ «Ոչ ոք չէ մտածում որ իւրաքանչիւր տարի 500—700 հայ և թուրք ծնւած երեխաներից՝ միայն 50 են ապրում հ ա ր իւ ռ ի ց՝ թէ հայ և թէ թուրք միւսները մեռնում են ըստ մեծի մասին ջրի և օդի անմաքրութեան պատճառով։» Խնդրում եմ «ՀԱՅԿԱՅ» լրագրի յարգելի խմբագրութեանից ևս, որ վերոյիշեալի պէս ուղղէ իր Ք 350-ի մէջ հաղորդած տեղեկութիւնը, որը քաղել է «Մշակի» վերոյիշեալ Ք-ից։ Մի ուրիշ անգամ առիթ կունենամ «Մշակի» ընթերցողներին ցոյց տալ ձիւղ թուրքով, որ այդ տեղեկութիւնը չափազանցութիւն չէ մեռնողների նկատմամբ, այլ մինչև անգամ փոքր ինչ պակաս եմ ցոյց տուել, ձեռքումս չունենալով թուրք երեխաների չափաբերականը առ այժմ։

Այս երեկոյ կուրսում և օ լ կ ա յ էր, այդ պատճառով այնքան մեծ էր բաղմունքները, որ ասեղ ձգելու տեղ չը կար։ Այդ միջոցին մի անսովոր թողուն դրոշմը բաղմունքները լացի և վայնասուն շփոթեց շփոթեց ամենքին. մինը կոչում էր լայրվում է, միւս կոչում էր Քանդվում է։ Բանը նորոգումն էր, որ մի երկուստեք բռնի իր զ ա մ ի հետ մտնելով կուրսի կողմնակի սենեակներից մէկը, տեսնում է, որ բեղալեւան հրափռանուշտիւն են դիզված՝ տեղեկութեան ամեն մի մասը լայն է և վառում միւսներին, որից անգամ ձայնում և բոց է լինում և որ հաղի են հանգցնում։ Սարսափած ժողովուրդը քիչ է մնում երեխաներին ոտքի տակ տարի փախելու համար։ Ինչ կը լինէր ժողովրդի դրութիւնը, եթէ չլուծ չը կարողանային հանգցնել ժամանակ չէ արդեօք, որ մի քաղաքն էլ ունենայ իրանց միջոցները։

Ն ո ռ ա յ ր

Յիւր նրանց ձեռքը։ Մայրս կատաղութեամբ վրա վազեց, ինձ բռնեց, և երկար կռիւնով նրանց հետ, չէր թողնում, որ ինձ օտանեն։ Գուրուշեցիով զարկեցի մօրս գլխին, նա ուշաթափ ընկաւ գետնի վրա և այնուհետև չը վեր կացաւ նա...

Մի ուրիշ մարդ, մէկը Գաւթի փողարէն, հարազատ դատը բերանից լսելով այդ անէծքը, լսելով այդ բոլոր դատապարտական խօսքերը, կը զղձար, կը փռչմանէր իր եղևնագործութեան համար, բայց նա, տեսնելով, որ իր մեղմ, գրաւիչ խրատներով չը կարողացաւ համոզել նրան, մտածեց վախեցնել աղջկան։

—Բայց ես չեմ կարծում, որ քո մօր յիշատակը այնքան վրդովեցնէր քեզ իմ դէմ, որքան մի ուրիշ բան...

—Ինչ բան, հարցրեց Սիւրբին, արբելով աչքերից արտասուքը, որ հեղեղի նման թափվում էր մօր պատմութիւնը անկողնի ժամանակ։

—Այն բանը, որ ես քեզ խնայեցի քո սիրականի գրկից... որը այսօր քո չնորիւ աղատութիւն գտաւ... որի վերջերս դու դարձանում էիր բանտի մէջ... և որի հետ դեռ մտածում ես շարունակել քո հին յիմարութիւնները...

—Այդ բոլորը ճշտ է, պատասխանեց Սիւրբին առնալով իր ձեռքը։—Ես Ստեփանին սիրում էի շառաւի սիրում եմ և այս րոպէիս։ Այժ, դու ինձ խնայեցի նրա գրկից և ես այդ չեմ ների քեզ։

—Եւ կաշխատես կրկին նրա գրկին ընկել...

—Եւ կաշխատես...

—Եւ կաշխատես Գեներալի իշխանութիւնը նրան վերադարձնել...

—Կաշխատես...

—Եւ կաշխատես յետոյ փախչել գնալ նրա մօտ...

—Կաշխատես...

—Բայց գիտես ես ինչ կանես...

—Գու ինձ կը մատնեն... դու այդ բոլորը կը յայտնես խանին...

—Լա հասկացաւ, քաղաքականաց հայրը կատաղի բարկութեամբ։—Բայց գիտես խանը քեզ ինչ կանէ։

ՆԱՄԱԿ ՂԱԼԱՐԻՑ

Գեղեցիկների 28-ին 80

Ուղարկում եմ 43 բուրլի Հայաստանի սովետականներին հասցնելու համար, որը նուրբ էր մի քանի անգամ. ուղարկում եմ և ցուցակը, որը խնդրեմ տպւած ձեռք լրագրում։

Խ. Ղալալեանից 10 ր., Ե. թաղարեկանից 10 ր., Գ. Արքայեանից 5 ր., Զ. Աստուածատրեանից 5 ր., Գ. Բոթանեանից 5 ր., Մ. Սիւնիկեանից 5 ր., Մ. Թումանեանից 3 ր.

Միտիչ Անանեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 15 յունվարի

Մեր քահանայները կարող են շատ բան առնել, եթէ ուզենան։ Ահա բերում եմ օրինակ։ Ամիս 11-ին, կիրակի օրը, Թիֆլիսի երկրորդ կարգի վաճառական պ. Գալուստ Ղարիբեանը մի ուրախ հացկերոյթ էր պատրաստած Մոնթու միսը անհետ կորելու պատուով։

Առաջարկում էին տեղական սովորութեան համաձայն գինով լի բաժանիկը զանազան անձանց բարեմաղթութիւններով։ Պարոն Յովհաննէս Տէր-Նիկողոսեանը, որ սեղանի կառավարէ էր (թամադա), ժամաւորից անցնելով դէպի ընդհանուր սաւաղարկեց աղջկային ամենա բարեբաղն յիշատակի համար բարեմաղթութիւններ, ի միջի որոց և այն անձանց կենացը, որոնք իրանց ունեցած կօպէկը չեն խնայել կիտի խեղ

